

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Бухгалтерський облік»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Облік і аудит

за темою № 19 - Облік доходів і фінансових результатів

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 23.09.2021 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.09.2021 № 2

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 22.09.2021 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління протокол
від 31.08.2021 № 1

Розробники: викладач циклової комісії економіки та управління, спеціаліст
вищої категорії, викладач-методист Бондарець О.М.

Рецензенти:

1. викладач циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Цимбалістова О.А.
2. професор кафедри бізнес адміністрування, маркетингу і туризму Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, д.е.н. Дружиніна В.В.

План лекції

1. Критерії визнання доходів підприємства
2. Класифікація доходів підприємства
3. Відображення в обліку доходів операційної діяльності
4. Відображення в обліку доходів від фінансової та інвестиційної діяльності
5. Відображення в обліку доходів від іншої діяльності
6. Визначення фінансових результатів діяльності

Рекомендована література:

Основна

1. Атамас П.Й. Фінансовий облік: практикум. — К.: ЦУЛ, 2017. — 444 с.
2. Бруханський Р.Ф. Бухгалтерський облік. Підручник. — Тернопіль: ТНЕУ, 2016. — 480 с.
3. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / Л.М. Янчева, Н.С. Акімова., О.В. Топоркова, Т.А. Наумова, Л.О. Кирильєва, Н.С. Герасимова, М.О. Ільченко. — Х.: ХДУХТ, 2015. — 448 с.
4. Верига Ю.А., Плаксієнко В.Я., Кулик В.А., Карпенко Є.А. Облік, оподаткування та аудит. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2019. — 509 с.
5. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романі Р.В. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2016. — 424 с.
6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. №291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
7. Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В. Фінансовий облік: підручник. — 4-те вид. [доп. і перероб.]. — Тернопіль: ТНЕУ, 2017. — 451 с.
8. Лисиченко О.О., Атамас П.Й., Атамас О.П. Фінансовий облік: навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2018. — 356 с.
9. Нашкерська Г.В. Фінансовий облік. — К.: Кондор, 2014. — 504 с.
10. Островерха Р.Е. Організація обліку. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2017. — 568 с.
11. Плаксієнко В.Я., Назаренко І.М., Гаркуша С.А. Безпаперова бухгалтерія на підприємстві. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2018. — 252 с.
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999р. №290 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
13. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

14. Сльозко Т.М. Бухгалтерський облік в умовах інституційних перетворень. Теорія і практика. — К.: ЦУЛ, 2017. — 304 с.
15. Слюсаренко В.Є. Практикум з бухгалтерського обліку. — К.: ЦУЛ, 2017. — 388 с.
16. Сук Л.К., Сук П.Л. С. Фінансовий облік: навчальний посібник. — К.: «Знання», 2015. — 647 с.
17. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність. — К.: Алерта, 2013. — 982 с.
18. Шара Є. Ю. Фінансовий облік I - К. : ЦУЛ, 2016. - 336 с.

Додаткова

19. Блакита Г.В. Бухгалтерський облік. Практикум. — К.: ЦУЛ, 2010. — 152 с.
20. Верхоглядова Н.І., Шило В.П., Ільїна С.Б. та ін. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика. — К.: ЦУЛ, 2010. — 536 с.
21. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2012. — 368 с.
22. Кім Ю.Г. Бухгалтерський та податковий облік: Первинні документи та порядок їх заповнення. — К.: ЦУЛ, 2014. — 600 с.
23. Лень В.С. Фінансовий облік: навчальний посібник. — К.: Академія, 2011. — 608 с.
24. Лишиленко О.В. Фінансовий облік. Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 712 с.
25. Огійчук М.Ф. та ін. Практикум з фінансового та управлінського обліку за національними стандартами. — К.: ТОВ "Алерта", 2013. — 608 с.
26. Огійчук М.Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами, за Податковим кодексом України: підручник. — К.: Алерта, 2011. — 1044 с.
27. Орлова В.К., Орлів М.С., Хома С.В. Фінансовий облік. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2010. — 510 с.
28. Садовська І.Б., Божидарнік Т.В., Нагірська К.Є. Бухгалтерський облік. — К.: ЦУЛ, 2013. — 688 с.
29. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік: Навчальний посібник. — К.: Знання, 2012. — 647 с.
30. Шара Є.Ю., Андрієнко О.М., Жидеєва Л.І. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік. Навчальний посібник. — К.: ЦУЛ, 2011. — 424 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

31. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
32. Офіційний сайт «Вісник податкової служби України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua>.
33. Офіційний сайт журналу «Все про бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://vobu.ua>

34. Офіційний сайт журналу «Дебет-Кредит» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dtkr.com.ua>
35. Офіційний сайт журналу «Податки і бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i.factor.ua>

Текст лекції

1. Критерії визнання доходів підприємства

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності визначає П(С)БО 15 „Дохід”.

Дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Доходи відображаються в обліку та звітності згідно з принципами нарахування та відповідності доходів і витрат.

Принцип нарахування полягає в тому, що результати господарських операцій визнаються, коли вони відбуваються (а не тоді, коли отримуються або сплачуються грошові кошти), і відображаються в бухгалтерському обліку та фінансових звітах тих періодів, до яких вони відносяться.

Принцип нарахування має застосовуватися одночасно з принципом відповідності, згідно якого витрати визнаються у Звіті про фінансові результати на основі прямого зв'язку між ними та отриманими доходами.

Не визнаються доходами такі надходження від інших осіб:

- сума податку на додану вартість, акцизів, інших податків і обов'язкових платежів, що підлягають перерахуванню до бюджету й позабюджетних фондів.
- сума надходжень за договором комісії, агентським та іншим аналогічним договором на користь комітента, принципала тощо.
- сума попередньої оплати продукції (товарів, робіт, послуг).
- сума авансу в рахунок оплати продукції (товарів, робіт, послуг).
- сума завдатку під заставу або в погашення позики, якщо це передбачено відповідним договором.
- надходження, що належать іншим особам.
- надходження від первинного розміщення цінних паперів.
- сума балансової вартості валюти.

2. Класифікація доходів підприємства

Визнані доходи класифікуються в бухгалтерському обліку за такими групами:

- дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

- інші операційні доходи;
- фінансові доходи;
- інші доходи.

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного збору тощо).

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів.

До складу інших операційних доходів включаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), зокрема: дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття тощо.

До складу фінансових доходів включаються дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі).

До складу інших доходів, зокрема, включаються дохід від реалізації фінансових інвестицій; дохід від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі господарської діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

3. Відображення в обліку доходів операційної діяльності

Операційна діяльність - основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Для узагальнення доходів операційної діяльності призначено рахунки:

- 70 "Доходи від реалізації",
- 71 "Інший операційний дохід".

У складі інших операційних доходів відображаються всі інші доходи, не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), до яких, зокрема, належать:

- дохід від реалізації іноземної валюти;
- дохід від реалізації інших оборотних активів (виробничих запасів, малоцінних і швидкозношуваних предметів тощо);
- дохід від операційної оренди активів;
- дохід від операційної курсової різниці;

- пеня, штрафи, неустойки, які визнані боржником або щодо яких отримано рішення судових органів про стягнення;
- доходи від відшкодування сум раніше списаних активів;
- дохід від списання кредиторської заборгованості, що виникла під час операційного циклу, після закінчення строку позовної давності;
- дохід від безоплатно одержаних оборотних активів;
- інші доходи від операційної діяльності.

Для узагальнення інформації про доходи та фінансові результати операційної діяльності призначено Журнал 6 за кредитом рахунку 70, 71.

Доходи звітного періоду відображаються у формі №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» у рядках:

- 2000 «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» (оборот по дебету субрахунків 701-703 із кредитом 791);
- 2120 «Інші операційні доходи» (оборот по дебету рахунку 71 із кредитом 791).

4. Відображення в обліку доходів від фінансової та інвестиційної діяльності

Для узагальнення інформації про доходи, що отримані у результаті фінансових операцій підприємства, призначено рахунки

- 72 "Дохід від участі в капіталі";
- 73 "Інші фінансові доходи".

Для узагальнення інформації про доходи та фінансові результати фінансової діяльності призначено Журнал 6 за кредитом рахунків 72, 73.

Доходи звітного періоду відображаються у формі №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» у рядках:

- 2200 «Дохід від участі в капіталі» (оборот по дебету рахунку 72 із кредитом 792);
- 2225 «Інші фінансові доходи» (оборот по дебету рахунку 73 із кредитом 792).

5. Відображення в обліку доходів від іншої діяльності

Для узагальнення інформації про доходи, що отримані у процесі іншої діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства, призначено рахунок 74 „Інші доходи”.

Для узагальнення інформації про доходи та фінансові результати іншої діяльності призначено Журнал 6 за кредитом рахунку 74.

Доходи звітного періоду відображаються у формі №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» у рядку 2240 «Інші доходи» (оборот по дебету рахунку 74 із кредитом 793).

6. Визначення фінансових результатів діяльності

Основними елементами фінансових результатів є доходи та витрати підприємства.

Для визначення фінансового результату діяльності підприємства за звітний період необхідно порівняти доходи звітного періоду і витрати, понесені для одержання цих доходів.

Доходи, витрати і фінансовий результат діяльності підприємства визначаються наростаючим підсумком за звітний період. Правильне застосування вказаних принципів дає можливість достовірно визнати і порівняти суму доходу і відповідних витрат кожного звітного періоду.

Узагальнюючим фінансовим результатом господарської діяльності будь-якого підприємства є прибуток або збиток. Визначення фінансового результату діяльності підприємств здійснюється шляхом порівняння доходів звітного періоду і витрат, понесених для одержання цих доходів. Для обліку і узагальнення інформації про фінансові результати призначено рахунок 79 „Фінансові результати”.

За кредитом цього рахунку відображають суми в порядку закриття рахунків доходів (тобто рахунки класу 7), а за дебетом — суми в порядку закриття рахунків з обліку витрат та нарахованого податку на прибуток — тобто рахунки класу 9. Сальдо рахунку при його закритті списується на рахунок 44 „Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)” — якщо кредитовий оборот більший за дебетовий, то підприємство на суму різниці має нерозподілений прибуток, і навпаки, якщо дебетовий оборот більший за кредитовий, то підприємство зазнало збитку.

Рахунок 79 „Фінансові результати” має такі субрахунки:

- 791 „Результат основної діяльності”;
- 792 „Результат фінансових операцій”;
- 793 „Результати іншої звичайної діяльності”;

У Звіті про фінансові результати на підставі даних рахунків класів 7 — 9 першого та другого порядків наводиться інформація про доходи, витрати, прибутки і збитки підприємства за звітний період.